

Pogledi na Glazerjevo poezijo

Jožica Čeh Steger

Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta,
Oddelek za slovanske jezike in književnosti, Koroška cesta 160,
SI 2000 Maribor, jozica.ceh@um.si

V prispevku so predstavljeni literarnozgodovinski zapisi o Janku Glazerju, pesnikovi razmisleki o lastni poeziji in kritiške ocene njegovih zbirk iz časa pred 2. svetovno vojno (*Pohorske poti*, 1919, *Čas-kovač*, 1929). Glazerjeva poezija vse do desetletja po drugi svetovni vojni ni bila ustrezno ovrednotena. Glazer je bil največkrat opredeljen le kot pokrajinski pesnik Pohorja, držali so se ga tudi očitki o posnemanju Župančiča, čeprav je že zgodaj izoblikoval lastno pesniško poetiko. Po izidu zbirke *Čas-kovač* je njegova pesniška moč začela usihati tudi zaradi negativne ocene te zbirke izpod peresa dveh uglednih kritikov.

The article presents literary-historical writings about Janko Glazer, the poet's reflections on his own poetry, and critical assessments of his collections from the period before World War II (*Pohorske poti*, 1919; *Čas-kovač*, 1929). Glazer's poetry was not adequately evaluated until a decade after the war. He was most often defined merely as a regional poet of the Pohorje area, and was also reproached for imitating Oton Župančič, although he had already developed his own poetic poetics at an early stage. After the publication of the collection *Čas-kovač*, the strength of his poetic production began to decline, partly as a result of the negative assessment of this collection by two prominent critics.

Ključne besede: Janko Glazer, *Pohorske poti*, *Čas-kovač*, slovenska poezija, regionalizem, literarnozgodovinska in kritiška recepcija

Keywords: Janko Glazer, *Pohorske poti*, *Čas-kovač*, Slovene poetry, regionalism, literary-historical and critical reception

Uvod¹

Po prvi svetovni vojni je vladalo na Štajerskem veliko pomanjkanje kulturnih delavcev na različnih področjih. V Mariboru je to praznino v veliki meri zapolnjeval pesnik Janko Glazer² (1893–1975). Predano in z veliko odgovornostjo je opravljal številne naloge na področjih izobraževanja, bibliotekarstva, uredništva,

¹ Raziskava je nastala v okviru Raziskovalnega programa št. P6-0156 Slovensko jezikoslovje, književnost in poučevanje slovenščine, ki ga financira Javna agencija za znanstvenoraziskovalno in inovacijsko dejavnost Republike Slovenije (ARIS).

² Do druge svetovne vojne je pisal priimek s črko s (Glaser).

kritike, literarne in kulturne zgodovine (Vrbnjak 1993). Vendar se je tudi po lastnih izjavah najbolj čutil pesnika: »Mislim, da mi je najbolj pri srcu bila in tudi ostala – kljub temu da sem jo pogosto zapostavljal – poezija.« (Glazer 1985: 100) Za časa življenja je izdal tri pesniške zbirke (*Pohorske poti* (1919), *Čas-kovavč* (1929) in *Ob jesenskem ekvinokciju* (1946)) ter dva izbora (*Pesmi in napisi* (1953) v sodelovanju z urednikom Jarom Dolarjem, *Pohorje* (1968)). Pesmi, ki jih je za knjižne izdaje zelo strogo odbiral, predstavljajo le del njegovega pesniškega opusa, številne je objavil le v revijalnem tisku ali so ostale neobjavljene v literarni zapuščini, ki jo hrani Univerzitetna knjižnica Maribor.

Glazer je začel pesniti že v ljudski šoli v Rušah (1899–1905), takrat še po zgledu pesmi v Končnikovih šolskih berilih.³ Iz beril je kot najmlajšega pesnika spoznal Gregorčiča, od matere je slišal Prešernovo pesem Pod oknom, s pravili metrike ga je prvi seznanil ruški učitelj Matija Senkovič (Glazer 1985: 97). Do knjig je prišel doma, v šolski knjižnici in pri sorodnikih.⁴ Prebiral je vse, kar mu je prišlo pod roko, od koledarjev Mohorjeve družbe in *Domačega živinozdravnika* do Stritarjevih *Kritičnih pisem*, čeprav jih tedaj še ni mogel prav razumeti. Pesniški dar je najbrž dobil po materi, ki si je v mladosti tudi sama izmišljevala pesmi. Zanimanje za literaturo je kazala tudi teta Kata, preprosta šivilja na Dunaju, oboževalka Heinejeve poezije. (Stani 1975: 7) Intenzivneje je začel pesniti v gimnazijskih letih (1905–1913).⁵ Ob Gregorčiču⁶ je tedaj spoznaval še Aškerca, Prešerna, Levstika in Jenka. Kmalu tudi slovensko moderno, zlasti Župančiča,⁷ od nemških klasikov pa Heineja in Goetheja. Od četrtega letnika gimnazije je pod različnimi psevdonimi (Aleksij, Dementij, Maksim, Načiketas, Njen, Sam, Ampak, Tihij idr.) s pesmimi in proznimi sestavki polnil razredni list dijakov

³ Stani (1975: 7) navaja, da je Glazer iz četrtega razreda osnovne šole hranil svojo najstarejšo epsko pesem, vendar se je med drugo svetovno vojno izgubila. Alenka Glazer meni, da je Glazerjevo najstarejše posredno znano pesemsko besedilo nastalo v petem razredu osnovne šole v soavtorstvu s sošolcem in prijateljem Rupertom Lintnerjem. To naj bi bila prigodnica, namenjena za slovesno odprtje Žigartovega razglednega stolpa na Pohorju leta 1903. (Zapiski Alenke Glazer za Glazerjevo *Zbrano delo*, UKM.)

⁴ Prostor za branje tudi ob večerih pri petrolejki je našel v sobi svoje babice po očetovi strani. Tam si je uredil knjižnico, v kateri je imel že tedaj okrog sto knjig, natančno oštevilčenih, razvrščenih po strokah in katalogiziranih. (Stani 1975: 7)

⁵ V drugem letniku sta s sošolcem Rupertom Lintnerjem zasnovala rokopisni listič in napisala tri številke. V tretjem letniku se je Glazer ukvarjal z baladami in romancami ter pisal rahlo ljubezenske pesmi. Po Prešernovem zgledu je zasnoval tudi sonetni venec z akrostihom Pipuševi Slavki, vendar ga ni dokončal. Omenjena oboževanka je obiskovala gimnazijo kot privatistka. (Stani 1977: 8)

⁶ Ob koncu prvega letnika gimnazije mu je oče za odličen uspeh kupil Gregorčičeve *Poezije* (drugi in tretji zvezek, prvi je bil že razprodan) (Stani 1977: 6).

⁷ Z Župančičem se je prvič srečal leta 1918 na Cankarjevi sedmini (Glazer 1985: 98).

Bodočnost.⁸ Pod psevdonimom Aleksij je imel že v četrti gimnaziji (leta 1909) v *Ljubljanskem zvonu* prvo natisnjeno pesem Spomenik, ki govori o smrti dekleta in je napisana po vzorcu Aškerčevih klasičnih balad (Boršnik 1962: 438).

Že omenjene obveznosti so pesniku Glazerju zagotovo jemale veliko časa in potrebne zbranosti za pesnjenje, vendar to ni bil edini razlog, da je njegovo pesnjenje po izdaji druge pesniške zbirke *Čas-kovač* (1929) vidno usihalo. K temu sta v veliki meri prispevali odklonilni in za pesnika krivični oceni zbirke *Čas-kovač* sicer uglednih kritikov Josipa Vidmarja in Antona Ocvirka v *Ljubljanskem zvonu*, v katerem je pesnik sodeloval vse od četrtega letnika gimnazije (od 1909) naprej, kmalu po omenjenih kritikah pa v tej osrednji literarni reviji ni objavil več nobene pesmi.⁹ Odtlej se je oglašal le še v regionalnem tisku. Svojo zadnjo izvirno pesniško zbirko *Ob jesenskem ekvinokciju* je izdal leta 1946.

Janko Glazer v literarni zgodovini

Slovenska literarna zgodovina Glazerju vse do njegovih zrelih let ni posvečala večje pozornosti.

Z umirjenim in zadržanim pesnikom iz štajerske province je odpravila na hitro. Kratek zapis v SBL-u navaja, da je od leta 1909 sodeloval v *Ljubljanskem zvonu* in drugih revijah ter se s pesniško zbirko *Pohorske poti* predstavil kot pesnik ljubezenskih, domoljubnih, narodno-krajinskih pesmi in pesmi o naravi.¹⁰ Literarna zgodovina ga je umestila med dediče slovenske moderne in praviloma predstavljala kot pesnika Pohorja. Anton Slodnjak ga je v *Pregledu slovenskega*

⁸ V četrtem letniku klasične gimnazije so nekateri dijaki začeli pisati rokopisni list *Bodočnost* (Razredni dijaški list). Pobudo zanj je konec leta 1908 dal Glazerjev sošolec Franček Robič, ki je postal tudi urednik glasila. Izhajati je začelo leta 1909, nadaljevali so tudi v petem in šestem razredu, v sedmem je glasilo po dveh številkah izumrlo. Glazer je bil ob Matiji Zadravcu in Dragotinu Marčinku vodilni pesnik glasila, ob številnih pesmih je napisal tudi nekaj proznih sestavkov in literarnoteoretični prispevek o Gregorčičevi poeziji. V UKM so ohranjeni trije zvezki glasila (februarska številka iz leta 1910, februarska in novembrska številka iz leta 1911) ter del uredniškega arhiva *Bodočnosti*, v katerem je več Glazerjevih rokopisov pesmi za to glasilo (Ms 184). V omenjenem gradivu je tudi več pripisov s svinčnikom. Kakor navaja Alenka Glazer v gradivu za pripravo očetovega *Zbranega dela* (Osební fond Damjana Zazule), jih je naredil Janko Glazer. V zvezkih je dostavil paginacijo, razrešil nekatere psevdonime, v kazalu označil svoje tekste s kljukico ali k besedilu pripisal svoje ime in na posameznih mestih popravil tudi pisne napake.

⁹ Zadnjo pesem v *Ljubljanskem zvonu* je objavil leta 1933 (Žmavc - Baranova 1954).

¹⁰ Ciril Stani piše v osnutku diplomske seminarske naloge o Janku Glazerju (UKM, Ms 1090), da je bil Janko Glazer v sorodstvu z Markom Glaserjem (1806–1889) in ne daljni sorodnik literarnega zgodovinarja Karla Glaserja, kot navaja SBL (<https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi201370/>).

slovstva (1934) omenil le obrobno med dediči in epigoni moderne. Postavil ga je v družbo Radivoja Peterlina Petruške in Ivana Albrehta ter o vseh treh zapisal, da je njihovo pesniško doživljanje »povečini tako preprosto in prozaično, pesniška oblika pa izrazito epigonska, da se jim le redko posreči dober stih, docela lepe pesmi pa skoraj zastonj iščeš v njihovih zbirkah« (Slodnjak 1934: 446).

Do ustrežnejšega literarnozgodovinskega vrednotenja Glazerjeve poezije je prišlo šele v desetletju po drugi svetovni vojni, po natisu knjižnega izbora z naslovom *Pesmi in napisi* (1953), Glazerjevem prejetju Prešernove nagrade (1968) in premiku slovenske poezije od glasne retorike in kolektivizma v intimizem. O Glazerjevi poeziji so obširneje pisali Ciril Stani,¹¹ Marja Boršnik, Lino Legiša, Franc Zadavec, Boris Paternu, Jože Pogačnik, Alenka Glazer in drugi.¹²

Anton Slodnjak v *Geschichte der slowenischen Literatur* (1958) o Glazerju ni bistveno spremenil svojega mnenja iz predvojnega časa. Tokrat je iskal vzporednice z Grudnom, v primerjavi z njim se mu je zdela Glazerjeva pesem hladnejša, pri obeh je navajal izrazit Župančičev vpliv (Slodnjak 1958: 319). Glazerjeve pesniške zbirke Slodnjaku govorijo o majhnem, intimnem svetu zveste in harmonične duše. Na ljudsko pesem iz domačega okolja oprt pesniški izraz je po Slodnjaku preveč preprost in razumski (Slodnjak 1958: 341).

Tudi Stanko Janež v *Pregledu zgodovine jugoslovanskih književnosti*, I (1953) razbira v Glazerjevi poeziji predvsem Župančičev vpliv in meni, da je »pokazal svojsko pesniško noto kot pesnik Pohorja in Maribora, kot ustvarjalec življenjsko razmišljujočih pesmi in izpovedovalec rahlih čustvenih razpoloženj« (Janež 1953: 422). Glazerjeva zbirka *Čas-kovač* mu predstavlja zrelo moško liriko. O njegovi poeziji še zapiše, da je »pretežno impresionistična po Župančičevem zgledu in je taka tudi ostala vseskozi« (Janež 1953: 423).

¹¹ O življenju in pesništvu Janka Glazerja se v Glazerjevi literarni zapuščini (UKM, Ms 1090) nahaja osnutek diplomske seminarske naloge tedanjega študenta slavistike Cirila Stanija, poznejšega urednika RTV Ljubljana. Obsega nekaj čez sto strani z roko popisanih črtastih pol A4-formata. Med nastajanjem naloge jeseni leta 1954 je večkrat obiskal Janka Glazerja, ki mu je po spominu pripovedoval o svojem življenju in nastajanju pesmi. Stani je nalogo bral v seminarju prof. dr. Marje Boršnik. (Stani 1977: 5)

¹² Leta 1977 je v posebni izdaji *ČZN*-ja izšel *Glazerjev zbornik*, ob stoletnici rojstva se mu je Založba Obzorja poklonila z izborom objavljenih in deloma neobjavljenih poezije *Pesmi* (1993) v uredništvu Alenke Glazer, ki je prispevala tudi obsežno spremno besedo. Pri isti založbi je ob tej priložnosti izšla čez 1200 strani obsegajoča knjiga *Razprave, članki, ocene* (1993) Glazerjevih kulturnozgodovinskih prispevkov s področij literarne zgodovine, kritike, biografike, bibliotekarstva in obče kulture. Knjigo je uredil in obsežne opombe s spremno besedo napisal Viktor Vrbnjak. Ob 25-letnici podeljevanja Glazerjevih nagrad je Umetniški klub Primož Premzl izdal knjižni izbor Glazerjevih pesmi z naslovom *Trideset pesmi* (2011) in s spremno besedo Alenke Glazer.

Prvo obsežnejšo študijo z naslovom Glazer je objavila Marja Boršnik (1962: 435–454). Glazerjevo pesništvo je raziskala z vidika svoje teorije ustvarjalnih ritmov, pri čemer je upoštevala diahroni in sinhroni vidik. Njegove pesmi naj bi se spreminjale v ritmu petih desetletij (1899–1909, 1909–1919, 1919–1929, 1929–1939, 1939–1949). Pri takšni razmejitvi je težavo povzročila že zbirka *Ob jesenskem ekvinokciju* (1946), Glazer pa je pesnil vse do smrti.¹³ Razpravo je zaključila z navedbo Glazerjeve pesmi Ciproš¹⁴ in o njej prva zapisala, da ji »ni primere v naši poeziji« (Boršnik 1962: 453). Čez nekaj let je v razpravi z naslovom O Janku Glazerju pesnika razglasila za literarnega klasika in prva načela pobudo za njegovo uvrstitev v *Zbrana dela slovenskih pesnikov in pisateljev*: »Ker je že čas, da pride v kolekcijo Zbranih del naših klasikov pri DZS na vrsto tudi kak vreden pisatelj iz Štajerske – in koga bi si želeli bolj kot Glazerja!« (Boršnik 1977: 48)

Joža Mahnič (*Zgodovina slovenskega slovstva*, V; 1964: 199) Glazerju ne posveča nobene pozornosti. Bežno ga omeni le v skupini predstavnikov mlajše generacije slovenskih pesnikov, Ivana Grudna, Frana Albrehta idr., ki so izšli iz Župančičeve šole.

Boris Paternu (*Slovenska lirika 1945–65*; 1967: 22–25) je prekinil s prevladujočim prikazovanjem Glazerja kot Župančičevega posnemovalca in zavrnil sidranje njegove poezije zgolj v naivni, domačijski realizem. O Glazerju ugotavlja, da je že v prvi pesniški zbirki opravil premik iz novoromantične melanholije in župančičevske besede k lastni poetiki in slogu, tj. k zemeljski stvarnosti, življenjski uravnovešenosti, nazornemu, stvarnemu izrazu ob ohranjanju novoromantične muzikalnosti. Tej pesniški poti je Glazer ostal zvest tudi pozneje. V vrh njegove poezije je umestil zbirko *Čas-kovač*. V ponotranjenih meditacijah, čustveno prepojenih impresijah in realističnih slikah Pohorja ter vinorodnih goric je razbiral globinsko razsežnost njegove lirike, duhovne nadpomene, pesnikov notranji nemir in naporno iskanje zmeraj znova izmikajoče se harmonije v ljubezni, naravi in rodu.

¹³ Alenka Glazer (1992: 154) v razpravi Marja Boršnik in Janko Glazer navaja del Glazerjevega pisma z dne 8. maja 1963 Marji Boršnik, iz katerega je razvidno, da se s shematizacijo svojega pesnjenja ni strinjal: »Bolj ko razmišljam in si skušam poklicati v spomin, kako so pesmi nastajale, bolj se mi zdi, da je kak splošno veljaven princip iz tega dogajanja težko izvajati. Vi sami ste morali na več mestih resnična dejstva prilagajati svoji tezi, tako je vprašanje, če ta teza drži.« Nada Gaborovič (1977: 64) navaja v svojem spominskem zapisu z naslovom Tak pesnik nenehno oživlja v rodovih Glazerjevo željo, da bi po njegovi smrti začutili srce v njegovih pesmih in ne brskali po njegovem življenju.

¹⁴ To pesem sta v sam vrh slovenske poezije umestila tudi Boris Paternu (1967) in Franc Zadravec (1970). Tudi Matjaž Kmecl (1996⁴: 28) jo je vključil v svojo *Malo literarno teorijo* kot primer za razlago ekspresivne funkcije jezika.

Lino Legiša (*Zgodovina slovenskega slovstva*, VI; 1969: 98–100) je umestil Glazerja v okvir slovenske moderne. Ugotavlja, da pesnik ni sledil sodobnim literarnim tokovom. V njegovih pesmih prepozna sledi Murnove in Gradnikove poezije ter značilnosti domačijskega realizma. Z Gradnikom naj bi si bil blizu po moralni resnosti, nagnjenosti k refleksiji in povezanosti s pokrajino, vendar mu v primerjavi z njim pripisuje manjšo pesniško žilico in premalo izvirnega pesniškega doživljanja. Za Glazerja navaja, da ga je pesniško najizraziteje oblikovala pokrajina, njegov pomen vidi v podobah in impresijah Pohorja, ob katerih se pojavljajo tudi realistične in avtobiografske slike, ubesedene v jasnem in konkretnem jeziku.

Franc Zadavec je o Glazerju pisal na več mestih.¹⁵ Po orisu življenjske in pesniške poti ga je umestil med samonikle dediče slovenske moderne in izpostavil nekaj pesmi, ne da bi v njih iskal odmeve drugih pesnikov. V Glazerjevi poeziji je razbral impresionistično-realistične stilne značilnosti, opozoril na pesnikov etični imperativ, zavezanost resnici in ohranjanje lastnega obraza, svežino zvočno-barvnih in folklornih pohorskih motivov ter na osebni in zgoščen pesniški izraz, šolan pri ljudski pesmi. Zadavec nadalje ugotavlja, da živi v Glazerjevi poeziji stvarna pokrajinska predmetnost, da se pesnik vključuje v ritem rodu in človeštva, išče ubranost v naravi in ljudeh, ki ostajajo v stiku z zemljo, pri čemer mu glavno oviro predstavlja lastna etična nepopolnost. Prav tako ugotavlja, da so se Glazerjevi nazoru o pesništvu in pesniški besedi povsem razhajali z ekspresionistično in avantgardistično poetiko 20. let prejšnjega stoletja, zato jim ni mogel slediti. V zbirki *Čas-kovač* je Zadavec prepoznal tudi posmeh razdvojenosti in kozmični bolesi Jarčeve lirike. Opozoril je še na epigrame, s katerimi je pesnik na duhovit način opozarjal na odklone v literarnem in kulturnem življenju ter v skladu s svojimi literarnimi nazori izražal nestrinjanje z ekspresionistično in avantgardistično poezijo, npr. s Podbevškovo in Jarčevo pesmijo. V zbirki *Ob jesenskem ekvinokciju* je izpostavil pesmi iz časa okupacije in pesem Ciproš kot estetski vrh Glazerjeve poezije. V antologijo *Sveta si, zemlja* (1988) je Zadavec uvrstil štiri Glazerjeve pesmi¹⁶ in jih odbral tako, da je Glazer predstavljen tudi kot pesnik urbanega sveta.

Jože Pogačnik (1993: 114–131) se je v študiji *Pesništvo Janka Glazerja* po uvodnem razmisleku o vlogi regionalizma v književnosti nasploh posvetil idejno-estetskim prvinam Glazerjevega pesniškega opusa. O regionalizmu v kulturi in književnosti razmišlja kot o obliki eksistencialnega eksila, kjer se »pojmem regionalnega povezuje s pojmom univerzalnega, v epohi naroda pa tudi s pojmi

¹⁵ V šesti in sedmi knjige *Zgodovine slovenskega slovstva* (1970, 1972), *Slovenski književnosti*, II (1999) in antologiji *Sveta si, zemlja* (1988).

¹⁶ To so pesmi Pohorje, Maribor z mosta, Padlemu sinu in Ciproš.

individualnega in nacionalnega« (Pogačnik 1993: 120). V tem smislu piše tudi o Glazerjevem regionalizmu, da je v funkciji individualnosti, različnosti in posebnosti v nacionalni književnosti oziroma aktivnega poživljanja in oživljanja umetnostnih procesov v določenem obdobju (Pogačnik 1993: 131). Pogačnik ugotavlja, da Glazer ni mogel sprejeti idejno-estetskega izhodišča ekspresionizma, ker se je v svojem razumevanju poezije trdno oklepal klasičnega humanizma po zgledu Prešerna in Goetheja. Pri tem izpostavi pesem Ubranst, v kateri je Glazer ubesedil spoznanje o večnosti in resničnosti harmonije, o človekovi harmonični povezanosti z rodом in s svetom, vendar obenem ugotavlja, da se mu je ta ideal, ki ga je iskal v ljubezni do žene in v doživljanju domače zemlje, tudi nenehno izmikal. Pogačnik, podobno kot pred njim Paternu, prepozna v Glazerjevi poeziji tudi temnejše tone; razglašnost, grenkobo, elegično melanholijo, dvom in odtujenost modernega človeka. Glazerjeve poezije ne sidra v območje domačijskega realizma, vendar obenem meni, da ni mogla doseči globalnih razsežnosti in univerzalnih pomenov. Med vzroki za to navaja pesniško prakso Otona Župančiča ter na koncept klasično pojmovanega humanizma, ki ne more sprejeti razbitja tradicionalnih vrednot in dilem sodobnega človeka (Pogačnik 1993: 130–131).

Alenka Glazer je pogosto pisala o očetovi poeziji, najboljširneje v spremni besedi K branju Glazerjeve poezije v knjižnem izboru *Pesmi* (1993),¹⁷ V podrobno vsebinsko in formalno analizo pesmi je obširno vključila Glazerjeve razmisleke o nastajanju pesmi in poetiki pesniške besede ter pojasnila o okoliščinah, v katerih so pesmi nastale. Osnovo Glazerjeve poezije po njenem mnenju predstavlja samogovor oziroma meditacija o sebi, vendar dodaja, da se je pesnik že zgodaj odpiral tudi k dialogu. V Glazerjevih pesmih pretanjeno razbira nasprotujoča si občutja, ob ubranosti tudi mračnost, zazrtost vase, dvom in osamo, ter opozori na krhkost ustaljene predstave, »da je Glazerjeva poezija uravnovešena, ubrana, da vzpostavlja klasično harmonijo – čeprav je v pesmih dosti tudi takih sestavin« (A. Glazer 1993: 289).

¹⁷ V knjigo *Pesmi* je uvrstila očetove pesmi iz knjižnih zbirk (*Pohorske poti*, *Čas-kovač*, *Ob jesenskem ekvinokciju*), dotlej neobjavljene pesmi iz knjižnih izborov (*Pesmi in napisi*, *Pohorje*) ter izbor samo revijalno objavljenih in neobjavljenih pesmi iz Glazerjeve literarne zapuščine. Razvrščene so po tematsko-motivnem in deloma zvrstnem kriteriju na sedem ciklov: (1) pesmi o naravi, (2) ljubezenska lirika, (3) družinske in rodovne pesmi, pesmi o življenju in smrti, (4) pesmi o smislu življenja, refleksije o umetnosti in umetniku, (5) pesmi o sočloveku, narodu, zgodovini, (6) priložnostne pesmi in (7) epigrama.

Kritiška recepcija zbirke *Pohorske poti*

Pesniško zbirko *Pohorske poti* (1919) je natisnila in založila Zvezna tiskarna v Ljubljani. Po uvodnem mottu so pesmi razvrščene v štiri cikle; prvi govori o plahi erotiki, drugi prinaša različna ljubezenska občutja do dekleta, tretji vsebuje pesmi o pesnikovi soprogi in njuni nejasni prihodnosti, v četrtem so pesmi o rodni zemlji, narodu in jeziku. Notico o izidu zbirke je sredi leta 1919 v časopisu *Jugoslovanski učiteljskičnik* objavil književnik in učitelj Fran Roš. Napovedal je »[t]ihe, sveže, tople slike s poti življenja in razvoja. Od slutenj v iskanje same sebe, v umirjenje in ubranost z vsem, kar daje življenje svojega in lepega« (Roš 1919: 95).

Pesnik in publicist Ivan Albreht je konec leta 1919 v časniku *Jugoslavija* pohvalil izid Glazerjeve zbirke *Pohorske poti* in jo priporočil v branje. Poudaril je drugačnost Glazerjevih pesmi v primerjavi z mladostno razposajenimi pesniki, ki hlastajo po senzacijah: »Sam vase in v svojo zemljo zamišljen je stopil pred nas poet, naš pesnik s svojo zbirko. Kdor je pričakoval razposajenega fantovskega nastopa, se je vštél. Kdor pa ljubi tišino, tisto tihoto, ki odene tudi najburnejše v mir, bo pozdravil knjigo z veseljem in jo bo bral več kot enkrat.« (Albrecht 1919: 2) O zbirki pravi, da ima v sebi mnogo lepote. Poglavitne črte te poezije vidi v iskrenosti misli in čustva, preprostosti, pristnosti in samoniklosti. Kot umetniško najbolj dovršene pesmi razglasi tihe, intimno ubrane slike (V mraku), Balado o dveh, Večerno pesem in Sinu. Prav tako očaran je nad pesmimi četrtega cikla, ki opevajo lepote Pohorja, razigranost klopotcev po štajerskih vinogradih ter čilo zdravje trdoživih domačinov in pohorskega rodu.

Književnik S.(lavko) S.(avinšek) piše leta 1919 v katoliškem glasilu jugoslovanskega dijaštva *Zora*, da ga zbirka *Pohorske poti* z izjemo pesmi o ženi in otroku (Tožba, Sama, Njeno pismo) ni posebej prevzela. Meni, da je v pesnikovi duši in pesmih preveč meglenosti, boli in melanholije, da le včasih napiše lepo sliko, kot so Zimski večer, Večer v planini, Marec, Oktober in Jesenska slika. Pesmi Rojakom, Neznancu in Balado o dveh bi pesnik po njegovem mnenju lahko izpustil. Podobno kot Ivan Albreht izpostavi, da je preprostost ključna lastnost Glazerjeve poezije: »Z globokimi problemi se pesnik ne ukvarja. In ravno to ga mi je prikupilo. Saj imamo takih več. Preprost je v slogu, besedi in izražanju. Samo preboječ je, premehak, melanholičen, kar ubija.« (Savinšek 1919/20: 27)

Anton Debeljak je konec leta 1919 objavil oceno *Pohorskih poti* v *Ljubljanski zvonu*. Ugotavlja organsko povezanost pesmi in njihovo pretežno kronološko razporeditev v štiri razdelke. V pesmih prvega razdelka, ki izhajajo deloma še iz gimnazijskega časa, razbere »plaho, skoraj brezpredmetno erotiko« (Debeljak 1919: 760). Med uspešnejše umetnine iz te skupine uvrsti pesmi V gozdu, Poletna pot in V mraku. Slednja ga spominja na ljudsko pesem Tiho, le

tiho ljubica. O ljubezenskih pesmih drugega cikla, ki govorijo o upanju, strasti, dvomu, trpinčenju in odpovedi, piše, da so že bolj možate, medtem ko ljubezenske pesmi tretjega cikla, zvečine posvečene pesnikovi ženi, izpovedujejo izpolnitev ljubezni, njeno radost in trpkost. Debeljak meni, da je za te pesmi potrebno poznati neugodne življenjske okoliščine, v katerih se je znašel pesnik med prvo svetovno vojno:

Mislite si mladega moža, ki še ni dosegel svojega poklica, ki ga je svetovna borba potegnila v svoj motni vrtinec, ki mu je bodočnost popolnoma nejasna: razumeli boste dodobra pomen verzov Poet I, V zimskem jutru, Tožba, Določba. Slično se poglobi čitateljevo pojmovanje posameznih kitic (npr. Žena II, Sama, Njeno pismo, V daljavo, Mladost), ako si predočuješ, da sta morala nova zakonca po poroki ostati ločena, da se vidita tuptatam za kratke ure, popoldne, zvečer, čez noč. Ta vojakova pota in romanja so pustila poleg drugega kot usedlino – naslov pričujoči knjižici. (Debeljak 1919: 760)

Pesmim iz četrtega cikla, v katerih se je pesnikov pogled preusmeril iz lastne notranjosti na rodno grudo in pohorske rojake, je Debeljak pripisal vrline pravega lirika in najvišjo stopnjo zrelosti, saj izpričujejo ljubezen do doma in rojakov ter prinašajo spoznanje o lepoti življenja, četudi je to težko in grenko. Umetniški vrhunec mu predstavlja pesem Klopotci, ki se odlikuje tudi po izjemni zvočnosti. Med ključne lastnosti Glazerjeve poezije prišteva kratkost, »nobene besede preveč«, jasnost, resnicoljubnost, opuščanje besedičenja in slehernega verbalizma. Zgled omenjenih značilnosti predstavljata npr. pesmi Doma v planini in Molitev. Kot moteč element omenja štajercizme v rimah (npr. jesén – vèn).

Leta 1920 je v mariborskem kulturnem vestniku *Zrnje* pisal o *Pohorskih poteh* Maks Kovačič. Uvodoma potoži, da je bila pesniška zbirka v medijih odpravljena z nekaj frazami in da je bil Glazer premalo opažen celo v Mariboru. Želi si, da bi zbirka dosegla več bralcev in častilcev zaradi umetniške vrednosti in lokalnega patriotizma: »In vendar bi ga baš mi Mariborčani morali z veseljem pozdraviti, kajti Glaser je naš! Ne samo da je rojen v bližini Maribora, v Rušah (21. 3. 1893), temveč se čuti tudi kot poet tukaj doma, kar že kaže naslov zbirke njegovih pesmi: 'Pohorske poti'.« (Kovačič 1920: 71) Kovačič ugotavlja, da so nekateri biseri te zbirke (npr. Doma v planini, Žena) ostali neopaženi in da »preveva vso knjižico toplota čustvovanja, kakršne nismo več vajeni« (prav tam, 71). V navajanju ciklov zbirke je pozoren na ljubezenske pesmi, posvečene pesnikovemu dekletu in poznejši ženi. Slednje se umeščajo v zvrst družinske lirike, za katero ugotavlja, da je v slovenski liriki malo zastopana. Kovačič navaja tudi Maistrovo misel, izrečeno ob otvoritvi 1. umetniške razstave 8. 12. 1920 v Mariboru, da bi Glazer moral razširiti svoja pohorska potovanja še na Slovenske gorice. Glazer temu ni prisluhnil in je ostal ves čas zvest pohorski pokrajini.

Navdušenje, da je čarobno Pohorje dobilo svojega pesnika, je v *Mariborskem delavcu* (24. 2. 1920) izrazil tudi anonimni avtor z oznako -a- in Glazerja razglasil izključno za pesnika Pohorja. Iz *Pohorskih poti* je navajal pesmi z motivi pohorskega pogorja in goric pod Pohorjem:

Izšla je zbirka »Pohorske poti«. Pesnik nosi ime, ki je doma v podnožju Pohorja in nas spominja na čase, ko je cvetela na Pohorju steklarska obrt (glažute). [...] Sicer se ne nanašajo vse pesmi na Pohorje, a čutimo, da so vse tu doma. Iz njih odmevajo misli, ki vas spremljajo v tem zdravem, krepkem gorskem ozračju. Te pesmi so odmev pesnikovega življenja in to življenje je v ozki zvezi s Pohorjem. (-a- 1920: 2)

V zagrebški reviji *Književni jug* (1920) je o zbirki *Pohorske poti* poročal Miran Jarc. V Glazerjevih pesmih je čutil pomanjkanje radikalnosti in menil, da pesnik ni znal ubesediti svojih dožitkov v obliki, kot jih je doživljal. Jarc je Glazerjeve pesmi za zbirko poznal že pred njenim natisom, saj mu je Glazer v Zagrebu, kjer sta študirala, pokazal kurektorne pole zbirke. Jarca pesmi niso pritegnile, saj sta se pesnika v pogledu na poezijo povsem razhajala. Glazer se spominja, da je Jarc zbirko le bežno prelistal in se nekoliko pozorneje ustavil le ob pesmih V gozdu, Megla in Neznancu.¹⁸

Kritiška recepcija zbirke *Čas-kovač*

Glazerjeva druga pesniška zbirka *Čas-kovač* je izšla v samozaložbi spomladi leta 1929, šele deset let po zbirki *Pohorske poti*. Natisnila jo je Mariborska tiskarna v širokem formatu in lepi grafični opremi. Vinjeto za ovitek, kladivo v plamenu, ki govori o grbu prednikov in času-kovaču nad njim, je pripravil Marko Kos. Vsebinsko je razdeljena na štiri cikle: prvi prinaša izpovedi, impresije in slike domače pohorske zemlje, drugi družinsko liriko, zrelo ljubezen do žene, iskreno ljubezen do sina in hčerke, doma, družinskega življenja in duhovno povezanost z rododom, v tretjem se zvrstijo meditacije o življenju s prvinami socialne in narodnopolitične vsebine ter o duhovnem snovanju v odzvanjanju časa, v četrtem ciklu se hudomušne pesmi z etnografskimi motivi Pohorja zaključijo s pesmijo o Glazerjevem klasično humanističnem pogledu na svet (Ubranost).

Vest o skorajšnjem izidu Glazerjeve zbirke *Čas-kovač* je dne 18. maja 1929 sporočil *Mariborski večernik* (str. 8): »Zbirka se že stavi in bo v kratkem natisnjena. V njej je zbral pesnik svoja najboljša dela zadnjih let, zato bo pomenila važen dogodek v naši slovenski literaturi. Knjiga bo izšla v avtorjevi samozaložbi.« V *Mariborskem večerniku* je istega dne zbirko pozdravil Maks Kovačič. O avtorju

¹⁸ Prim. osnutek diplomske seminarske naloge Cirila Stanija (UKM, Ms 1090).

zelenega Pohorja piše, da je ostal zvest samemu sebi, vendar tudi zrelejši in bolj optimističen, kar daje zbirki novo noto. Nadalje ugotavlja, da je skoraj za vse pesmi v zbirki značilna pokrajinska barva:

Da vlada nad vso zbirko »genius loci« – zeleno Pohorje, temu se pri Glaserju ne čudimo; nasprotno – začudili bi se, ako nam ne bi o svoji lepi domačiji ničesar povedal. Zlasti še veje ta duh iz I. oddelka: tja mu hrepeni srce, kajti tam je pokoj; tam je sicer trdo delo, a tam je tudi čisto veselje; tam se more človek otresti dvomov in kesanja, mučččega ga vso noč; tam se strnja vse – bodi oblaki, bodi fantovski vzklík, bodi petje neugnancev klopotev – v harmonično lepotijo. (Kovačič 1929: 8)

Makso Šnuderl je v časopisu *Jutro* (25. 5. 1929) pisal o zbirki kot o primeru zrele lirike samoniklega pesnika:

Po mladostni zbirki Pohorske poti je po dolgem razdobju pravkar izšla v Mariboru druga knjiga Glaserjevih pesmi *Čas-kovač*, izpoved zrelega moža, njegovi »Samogovori«. Osamljen in vzvišen gleda na vse strani, preboli vso našo bol in v strogi kult lepe besede uglaši najtišjo lepoto. Kakor zrel mož, ki mora zreti do dna vsem tolmunom, ki se vrtinčijo ob življenjski poti, Glaser ostro vzpostavi svoj odnos do gorja domovine, do socialne bede, očrta obeležje svoje zemlje in se vglobi v misterij svetovnega nazora. Iz vsega zveni polno občutena harmonija v rodbini in v naravi, ritmu in dikičji, ki sta Glaserjeva in ga poleg tesne vezanosti na svojo ožjo domačijo karakterizirata za samoniklega poeta. (Šnuderl 1929: 6).

Nad Glazerjevo novo zbirko sta bili navdušeni tudi Manica Komanova (*Gruda* 1929) in Pavla Hočevar (*Ženski svet* 1929). Pohvalno se je o zbirki izrazil tudi Makso Pirnat v *Slovenskem narodu* (1. 6. 1929). Po vsebinski predstavitvi zbirke je izpostavil konkretnost in umirjenost Glazerjeve poezije, pesnikovo skrb za obliko pesmi, jezik in brezhibno zunanjo podobo zbirke:

Glaser ne spada v družbo tistih literarnih cehomoštrov, ki vedrijo v oblakih in meglah, katerih geste so mogočne, katerih beseda je bombasta. Ne štuli se v bratovščino teh književnih vlastodržcev. Tiho, neopažen stoji ob strani, ali kadar mu vsled notranjih doživljetij ali vnanjih vtisov vzkipi duša, tedaj zapoje pesmico, ki je nežna kot pohorska cvetlica, jasna kot pohorski zrak ob lepem pomladnem jutru, bistra kot studenčnica priljubljenih njegovih pohorskih višav. (Pirnat 1929: 2)

Zbirko je pohvalil tudi Danilo Gorinšek v *Slovincu* (4. 6. 1929). Glazerja je označil za pristnega in čustvenega lirika, njegov jezik je lep in preprost, lepoto pesmi pa »mestoma moti forsiranje štajerskega naglasa« (Gorinšek 1929: 5). Učitelj Anton Osterc (*Popotnik* 1929) ugotavlja, da so pohorski gozdovi napravili iz Glazerja pesnika »nežnih čustev in globoke kontemplacije« (Osterc 1929: 127). Pesmim o otroških spominih, povezanosti z naravo, družino in rodóm je pripisal tudi pedagoško vrednost.

S Tinetom Debeljakom (*Dom in svet* 1929) se je začel niz negativnih kritik Glazerjeve zbirke *Čas-kovač*. Medtem ko je o zbirki *Pohorske poti* pisal še precej naklonjeno, ob drugi zbirki ugotavlja Glazerjevo ugašanje pesniške moči in zaostajanje za časom:

Druga zbirka »Čas-kovač« pa ne samo, da se ni v ničemer premaknila v bližino sedanjega časa, ampak pogrešamo v njej celo tega, kar je imela prva zbirka: barvenosti, čustva in lirike. Poezije. Ostal je v njej le opis, doživljaj, misel. Sama snov, ki je ni gledal umetnik, ali pa ni dozorela v poezijo. Komaj v par slučajih. (Debeljak 1929: 218)

Za razpoložensjske pesmi prvega razdelka z motivi svojevrstnosti Pohorja navaja, da »ne izvirajo toliko iz čustvene impresije, kolikor iz razuma« (Debeljak 1929: 18). Pesmim Domotožje, Želja in Jutro se pozna, da so nastale za pisalno mizo, druge iz tega cikla so pristnejše, vendar »strašno vsakdanje impresije« (prav tam, 18). Zanimiva se mu zdi pesem Sredi posekane planje »kot primer predimpresionističnega naturalističnega gledanja na stvari« (prav tam, 18). Med lepi impresiji prišteje pesmi Popotniki mimo solnca in Domotožje II. Intimne pesmi iz drugega cikla so mu dokaz za to, »kako malo je Glazer lirik, in kako konvencionalno notranje doživlja« (prav tam, 219). Umetniško vrednost pripiše pesmima Jutranja pesem in Impresija pred spanjem. Pesmi Kaj je že tako dolgo? in V mesečini sta mu le snov brez liričnosti, v pesmih Sinčku in Hčerki vidi le »verzificirane sentence« (prav tam, 219). Boljše se mu zdijo refleksivne pesmi (Na pot, Rodovnik). Glazerjevo pesniško moč vidi v »karakteristiki, miselni poanti in krepki besedi« (prav tam, 219). Takšne so pesmi Deseti brat, Epitaf pesnika in Pesnik iz tretjega razdelka. Po narodnem motivu nastalo pesem Darovanje razglasi za pravi biser. Daljšim pesmim (Moj ded, Pesnik, Meditacija) manjka notranja dinamika, socialna pesem Sanje se mu zdi naivna. V zadnjem ciklu izpostavi, da je krepko in živahno pisana Mariborska legenda, dobra je tudi pesem Pohorske svetniki. Debeljak očita pesniški zbirki *Čas-kovač* nesodobnost, Glazer zanj ni pravi lirski pesnik, prizna pa mu »dobro šolo, dober izraz ob Župančiču (Moj ded) in smisel za verz, kar ga ob njegovi realistični duševni nastrojenosti usposablja za izvrstnega pisca epitafov, epigramov in slavnostnih prigodnic« (Debeljak 1929: 218).

Mirko Avsenak (*Križ* 1929) se v svojem zapisu ni posvetil analizi posameznih pesmi in je bil prvi, ki je zbirko *Čas-kovač* v celoti zavrnil. Glazerja je razglasil za slabega Prešernovega in Župančičevega potomca: »Prešeren bi se morda veselil tako poznega potomca, Župančič se ga mora najbrž sramovati, ker jih ima že itak dovolj in samih slabih« (Avsenak 1929: 139). Glazerju je očital vse bolj profesorsko dikcijo, pomanjkanje občutka za ritem in zaostajanje za modernimi tokovi lirike: »Danes o Glazerju ne vemo, odkod gre in kako hodi, s kako notranjo nujnostjo; znabiti je kdaj pel od kod drugod, danes poje profesor nemške

in slovenske literature, če ne še zgodovinar nekoliko.« (Avsenak 1929: 139) O pesmih še piše, da so »občepovršne in neizčrpne, register občutij in doživljanj morda še širok, a jako medel, brezoseben, splošen, neizveden« (Avsenak 1929: 139).

Najhujši udarec je pesniku Glazerju zadal Josip Vidmar v osrednji slovenski reviji (*Ljubljanski zvon* 1929). O pesniški zbirki *Čas-kovač* je napisal povsem odklonilno oceno, ne da bi svoje sodbe utemeljil in pesmi podrobneje analiziral. Vidmar zapiše, da je Glazerjev pesniški živec mrtev. Poimensko je navedel le pesmi Darovanje in Pesnik, prvo, ki se mu zdi lepa, je napačno opredelil za narodno, o drugi je menil, da je »vsaj literarno neoporečna« (Vidmar 1929: 508). Po Vidmarju zbirka razpade na dva dela; na intimne, čustvene pesmi v prvih dveh ciklih ter meditativne in manj intimne pesmi v tretjem in četrtem ciklu:

Čustveni svet obsega razpoloženja v naravi, hrepenenje po preprostem življenju in čustva napram bližnjim svojcem. Vse to je slabotno, nezanimivo, nekako malenkostno. Kjer se Glaser dotika najbolj kočljivih stvari, postane bralcu značilno neprijetno in celo mučno, kakor to ni drugače mogoče, če ti nekdo pripoveduje intimnosti, ne da bi bil resnično intimen, ne da bi se zavedel njih bistva. To pa je pri Glazerju vedno tako. Njegov živec za samega sebe je mrtev. In prav ta živec je bistvo osebnosti, bistvo umetnika, zlasti pa še lirika. (Vidmar 1929: 508)

Socialna misel v Glazerjevi pesmi je po Vidmarju »malo manj kot otročja«, narodnostna se mu izteče »v banalno jeremijado in celo njegova misel na smrt in minljivost je dolgovezna in dolgočasna. [...] Prav tako pa je brez resničnosti njegovo poudarjanje odtujenosti vsakdanjemu življenju. To ni osamljenost, marveč enostavno nemoč. Knjiga je brez nature in brez duha«. (Vidmar 1929: 508)

Na Vidmarjevo krivično sodbo se je sicer zmeraj umirjeni Glazer dokaj ostro odzval (*Odmevi* 1929a). Uvodoma je zapisal, da bi od resnega kritika, kot je Vidmar, pričakoval, da bo svoje sodbe utemeljil s podrobno analizo pesmi, ne pa izrekal trditev, ki ne temeljijo na objektivnih kriterijih. Na očitek, da izpoveduje intimnost, ne da bi bil zares intimen, kar naj bi veljalo za vse pesmi, odgovarja, da so v celotni zbirki, ki šteje 32 pesmi, le tri pesmi intimne in govorijo o ljubezni do njegove žene. Očitek bi se torej lahko nanašal na te tri pesmi (Jutranja pesem, Impresija pred spanjem, V mesečini), ki so bile predhodno objavljene v *Ljubljanskem zvonu*, ne da bi bile tedaj kakor koli inkriminirane. Očitkov o otročjosti socialne pesmi Sanje in Elegije kot »banalne jeremijade« zaradi subjektivne presoje ne želi komentirati, sam pa bi lahko navedel tudi drugačna mnenja. Očitek o dolgoveznosti in dolgočasnosti, ki da ju je zaslediti celo v pesmih o smrti, v celoti zavrne: »Ničesar ne mrzim bolj kot prazno besedičenje, za vsak epitheton si izprašujem vest, ali ni morda neresničen – bodisi premajhen in zato gluhi, bodisi prevelik in zato votel – pa pride vsevedni slovenski kritik in mi očita dolgoveznost!« (Glazer 1929a: 101) V nadaljevanju se Glazer sprašuje,

kje v njegovi zbirki naj bi bile dolgovezne pesmi o smrti. O pesmi Darovanje je namreč kritik sam presodil, da je lepa, pesem Moj ded pa je doživela posnemanja. Če je imel v mislih pesem V mesečini, ga prosi, naj to z analizo dokaže v tej in drugih pesmih, izvzemši Mariborsko legendo, saj je v tej namenoma uporabil lažnejši epski stil:

Kajti ako so dolgovezne in dolgočasne »celo pesmi o smrti in minljivosti«, kakšne pač morajo biti še druge! Vendar bi mu posebej priporočal, naj si ogleda recimo vsaj sledeče pesmi: Domotožje I., Jutro, Jesenska pesem, Jutranja pesem, Hčerki, Na pot, Detinstvo, Meditacija, Pohorski svetniki ... Če bo te pesmi prebral pozorno, kakor se kritiku spodobi, bo morda vendarle opazil, da niso samo slučajen zlepek raznih metafor in drugih takih sekundarnih pesniških rekvizitov, ampak da ima vsaka pesem svoje živo jedro, kateremu se pokorno podreja vse drugo v njej, do zadnje besede. Kar pa raste organsko, z živo notranjo strukturo, po ritmu lastnega srca, to, upam, ni niti dolgovezno niti dolgočasno – pa najsi je samo skromen cvet, ki rdi na peščenem robu. (Glazer 1929a: 102)

Glazer se prav tako ne strinja, da je njegovo poudarjanje odtujenosti izraz nemoči: »Ne gre niti za osamljenost niti za nemoč – saj vse moje delo raste iz živega resničnega življenja! – gre samo za to, kako v pusti vsakdanjosti najti nekaj lepote in to lepoto pokazati, kako delavnik osolnčiti z odsvitom praznika, dan z odsvitom večnosti.« (Glazer 1929a: 102) Vidmar se je na Glazerjev odgovor ponovno odzval z zapisom Odmevu gospoda Janka Glazerja (*Ljubljanski zvon* 1929), v katerem je zbirko označil za povprečno in kategorično pobil vse Glazerjeve zavrnitve očitkov. Glazer polemike z Vidmarjem ni več nadaljeval.

Povsem odklonilno oceno zbirke *Čas-kovač* je prispeval tudi ugledni kritik Anton Ocvirk (*Ljubljanski zvon* 1929). Uvodoma je zapisal, da zbirka ne kaže nobenega razvoja, v primerjavi s prvo celo pojevanje pesniške moči. Za pesnika značilen idilični impresionizem narave naj bi bil celo slabši kot v *Pohorskih poteh*. Glazerju je, podobno kot Vidmar, v celoti odrekel pravo umetniško moč: »Glazerjeva pesniška narava ni široka ne globoka, umetniška ambicija je premajhna, da bi se dalo govoriti o umetninah, tudi njegov notranji svet je preozek, da bi ga pesnik razgibal v formi ali pa vsebini in mu odprl nova obzorja.« (Ocvirk 1929: 633) Ob posameznih pesmih je navajal slabo posnemanje Župančiča:

Po Dumi je Glazerju priljubljena (širokost sloga!) v Župančičevi dikciji (n. pr. Želja, Sredi posekane planje, Jesenska pesem, Moj ded); ljubi tudi prosti verz, pa brez dosledne notranje ritmičnosti in pravega zlitja – (forma pri prostem verzu je določena po vsebini in občutju, torej stroga!–, kar dela pesmi medle, vodene in jih zavaja celo v prozo (Detinstvo – n. pr. »Za našo hišo kup peska je stak« i. t. d. ali Sanje); dosledno pa kažejo razkol med ritmom (obliko) in vsebino (n. pr. V mesečini (23), Sinčku (25) i. t. d.) in razvlečenost. (Ocvirk 1929: 633)

Glazerju je očital tudi oblikovno odvisnost od Župančiča v rabi izrazov in metafor (čaša pojoča, volk-čas, v daljo pojo, tih blesk idr.), prav tako ponavljanje,

razvlečenost, banalnost in obrabljenost. V celotni zbirki sta mu ugajali le pesmi Večer in Epitaf poetu, Sanje in Detinstvo sta se mu zdeli nemogoči, pesmi o literaturi je označil za šibke, tiste z narodnimi motivi so le »motivi in ne osebna pesnikova sila« (Ocvirk 1929: 633).

Leto dni po izidu zbirke *Čas-kovač* je Glazerju v bran stopil Ivan Albreht (*Odmevi* 1930). Piše, da je pesnik ostal zvest »Pohorskim potem« in obenem pokazal pesniški razvoj. Zbirko *Čas-kovač* je v celoti pohvalil, jo označil za lepo, diskretno in tiho. Navdušen je bil nad tihimi pesmimi o domu in življenju v naravi v prvem ciklu in še posebej nad drugim, docela intimnim, iz katerega žarijo zdravje, mir in pokojno zadovoljstvo: »V tem delu je Glaser najmočnejši, ker je najbolj preprost in sila iskren. Skop v besedi in prisposodi, je v čustvu razsipen.« (Albrecht 1930: 123) V tretjem ciklu refleksivnih pesmi je izpostavil Meditacijo, Elegijo in Epitaf poetu. O pretežno epskih pesmih iz četrtega cikla je navedel le, da se opirajo v glavnem na narodne motive. V sklepnem delu zapisa je izrazil nestrinjanje z odklonilnimi kritiki: »Slepcu zaman govoriš o barvah in glušec ne more doumeti muzike. Tako bo tudi Glaserjeva knjiga slepim in gluhim ostala zaprta.« (Albrecht 1930: 123)

Glazerjevi razmisleki o lirski pesmi in pesniški besedi

Glazer je na več mestih razlagal genezo svoje lirske pesmi. Že v oceni Lovrenčičeve *Devete dežele*, objavljeni v *Ljubljanski zvonu* leta 1918, je zapisal, da morajo pesmi »rasti od znotraj navzven, iz doživetja, duševnega izkustva« (Glazer 1993: 225). V oceni Sardenkovih *Izbranih pesmi*, objavljeni leta 1939 v *Obzorjih*, navaja, da se mora snov pesmi v stvariteljski ekstazi prečistiti in strniti »kakor v kristal, ki neizprosno in do najmanjšega drobca izloči vse, kar je zakonitosti njegove rasti tuje, a je prav zaradi te svoje zakonitosti živo rasel organizem, tako rekoč svet v malem« (Glazer 1993: 351). Ne preseneča, da je nastanek svoje lirske pesmi rad ponazarjal s fizikalnimi procesi v naravi, saj ga je naravoslovje zelo zanimalo in mu je posvetil tudi del svojega študija.¹⁹ Pesem je razumel kot organizem, simbol v Goethejevem smislu ali kot zgradbo. Nastane mu iz konkretnega doživetja ali predstave, se v pesniškem procesu očisti vsega odvečnega in je podobna kristalu. V pismu Ivanu Dorniku z dne 11. januarja 1944 je pesniški proces primerjal s padcem snežinke in kristalom:

¹⁹ Na Dunaju in v Gradcu je tri semestre študiral tudi prirodoslovje s pridruženno kemijo, nato se je vrnil k študiju slavistike.

[K]o v trenutku inspiracije doživim pesem v svoji notranjosti, jo doživim skoraj vizuelno – kakor da jo v enem samem hipu vidim celo pred seboj, v vsej njeni zgradbi, a vse samo za bežen trenotek: za tisti trenotek, ko me preblisne inspiracija: zame (subjektivno) je pesem v tem trenutku tako rekoč že ustvarjena, čeprav še nima besed in ji to vidno obliko moram šele dati. Najbolje bi to prvo koncepcijo pesmi lahko primerjal z zvezdo, v katero se oblikuje snežinka, ko pade na tebe: tako se oblikuje v hipu, slepo sledeča svojim lastnim zakonom, ki so ji imanentni, a tako je tudi rahla in nežna in bežna. Ko bi to notranje doživetje pesmi mogel nedotaknjeno prenesti na papir, ko bi ga mogel takorekoč fotografirati, bi bila pesem kakor kristal: ne ena beseda preveč, ne ena premalo, vse točno na svojem mestu, vse v skladno izravnani medsebojni napetosti.²⁰

Glazerju je lirski pesem »organsko zrasla enota z izrazito osrednjo mislijo, iz katere je nastala in katera jo vsa prežareva do zadnje besede« (Cit. po Filipič 1977: 54). V tem smislu je že v osmi gimnaziji napisal pesem *Doma v planini*, ki se mu je porodila iz predstave o senci na posekanem gozdu in očetovem obrazu. Podobno so nastale tudi pesmi *Vdanost*, *Studenec*, *Pesem o dežju*, *Pesem o rasti*, *Temeljni kamen* idr.

Kritiki so Glazerju pogosto očitali, da sodi med verne posnemovalce Župančičeve poezije. Župančič je na začetku 20. stoletja pritegnil številne posnemovalce. Temu vplivu se tudi Glazer v nekaterih zgodnjih pesmih ni mogel izogniti, vendar je imel že ob prvi zbirki povsem izdelano lastno pesniško poetiko, ki kaže odmik od Župančičevega vitalizma, kozmične svetlobe, mestoma igrive, metaforično okrašene, nabrekle in zveneče besede. V pesmi se je zavzemal za besedo, ki naj čim bolj neposredno, prvobitno, prvinsko in živo izrazi misel ter doživetje. Težil je h konkretni, zgoščeni in jedrnati besedi ter se izogibal sleherne ohlapnosti, zunanjega okrasa, senzacij in blišča. Ko je France Filipič pisal oceno Glazerjeve zbirke *Ob jesenskem ekvinokciju*,²¹ mu je Glazer obširno razlagal značilnosti svoje poezije. Glazer je izrazil tudi nestrinjanje z očitki o posnemanju Župančičevega sloga in ritma ter izpostavil, da kritiki niso prepoznali temeljne značilnosti njegove pesmi: »Lovili so se za zunanosti, iskali Župančičevih vplivov v besedah in besednih obratih, pri tem pa popolnoma prezrli, da je notranji ritem, slog mojega verza, moje kitice, zlasti pa mojih pesmi kot celote popolnoma drug.« (Cit. po Filipič 1977: 56–57) Tudi v oceni antologije *Lirika v času moderne* (1939) je Glazer (1993: 257) zapisal, da je osrednje vprašanje slovenske moderne vprašanje Župančičevega vpliva. Sam si je prizadeval za vračanje pesniške besede k stvarnosti in se prišteval k avtorjem, ki so se odmikali od Župančičeve retorike.

²⁰ Glazerjevo pismo Ivanu Dorniku se nahaja v Glazerjevi literarni zapuščini (UKM, Ms 1090). Prim. tudi Filipič 1977: 57.

²¹ Ocena je bila objavljena v *Vestniku* dne 28. 3. 1947.

Sklep

Poezija na prelomu iz 19. v 20. stoletje govori iz človekove notranjosti, tematizira dušo, sanje, spreminjajoča se razpoloženja, niansirana čutno-čustvena stanja, beg iz realnosti v domišljjske, duhovne, abstraktne in metafizične svetove. V 20. letih prejšnjega stoletja prikazuje vojno kataklizmo, kaotičnost, kozmično osamljenost, zagone v abstraktnost, posega po glasni retoriki idr. Glazerjeva pesem je drugačna, pesnik izhaja iz stika s stvarnostjo, njegov izraz teži k izjemni zgoščenosti, resnobni elegičnosti in opuščanju zunanega okrasa. Vse tri Glazerjeve pesniške zbirke so izšle v zanj neugodnem času, *Pohorske poti* (1919) v času Župančičevega zenita, v *Času-kovaču* (1929) pesnik ni sledil vodilnemu toku ekspresionizma in z zbirko *Ob jesenskem ekvinokciju* (1946) ne glasni, revolucionarni poeziji.

Glazerju je v desetletjih po prvi svetovni vojni zaradi opravljanja številnih nalog za dvig slovenske kulture v Mariboru zmanjkovalo časa in potrebne zbranosti za literarno ustvarjanje. Vendar to ni bil edini razlog, zakaj je njegovo pesnjenje po izidu zbirke *Čas-kovač* vidno usihalo. K temu sta pomembno prispevali povsem uničujoči oceni zbirke *Čas-kovač* uglednih kritikov, Josipa Vidmarja in Antona Ocvirka, kar je pesnika tako prizadelo, da po letu 1933 v *Ljubljanskem zvonu* ni objavil več nobene pesmi, čeprav je v tej osrednji slovenski reviji sodeloval že leta 1909, ko je bil še dijak. Svojo tretjo in zadnjo izvirno pesniško zbirko *Ob jesenskem ekvinokciju* je izdal šele 1946. Pesnil je vse do smrti. Številne njegove pesmi so bile le revijalno objavljene ali ostale neobjavljene.

Kritiki so Glazerja pogosto umeščali v območje regionalnega pesništva in ga označevali za pesnika zelenega Pohorja. Slovensko liriko je izvirno obogatil s svežimi motivi in izrazi Pohorja: bukovjem, malinovjem, brinjem, drenom, arniko, šoto, fratami, cipročem idr., vendar njegove pesmi praviloma ne ostajajo pri pokrajinski opisnosti, v slikovitih podobah Pohorja in sveta pod njim združuje impresije z ekspresivno meditacijo. Čustveni in miselni svet njegove pesmi je mnogo širši in govori tudi o občutjih in razdvojenosti modernega človeka, na kar je literarna zgodovina opozorila šele v desetletjih po drugi svetovni vojni (Paternu 1967; Zadravec 1970, 1999; Pogačnik 1993; A. Glazer 1993). Pohorski motivi v Glazerjevih pesmih preraščajo v globlje, simbolne podobe bivanjskih in čustvenih stanj, refleksij o življenju in rodu, z njimi ustvarja razpoloženja, občutja, izpoveduje erotična čustva, dvom, odtujenost, ljubezen do doma, rodu in slovenstva. V tem smislu je Glazer svoje pesmi presojal tudi sam, ko je v *Posvetilu* (1953) h knjižnemu izboru *Pohorje* zapisal, da »to niso posnetki samo in odtisi, / so novi narisi, so srca zapisi« (Glazer 1993: 11). V ocenah Glazerjeve poezije pred drugo svetovno vojno se pogosto pojavlja očitek o posnemanju

Župančiča, čeprav je to mogoče zaslediti le v nekaterih zgodnjih pesmih. Glazerjeva poetika besede je povsem drugačna, izraz pesnikovega stvarnega pogleda na svet, redkobesednosti pohorskega človeka ter pesnjenja iz konkretnih doživetij in občutij. Nastajala je tudi v namerni opoziciji z bleščečim in retorično okrašenim slogom Župančičeve poezije.

Literatura

- a-, 1920: Pesmi s Pohorja. *Mariborski delavec* 3/44, 2–3.
- Ivan ALBRECHT, 1919: Janko Glaser: Pohorske poti. *Jugoslavija* 2/250 (11. 12.), 2.
- I.(van) ALBRECHT, 1930: Janko Glaser: Čas-kovač. *Odmevi* 1/2, 123.
- M.(irko) AVSENAK, 1929: Janko Glaser: Čas-kovač. *Križ* 2/7–8, 129–130.
- Marja BORŠNIK, 1962: Glazer. *Študije in fragmenti*. Maribor: Založba Obzorja. 435–454.
- Marja BORŠNIK, 1977: O Janku Glazerju. *Glazerjev zbornik*. (Nova vrsta, 13). ČZN 48/1–2, 46–51.
- Anton DEBELJAK, 1919: Janko Glaser: Pohorske poti. *Ljubljanski zvon* 39/12, 760–761.
- Tine DEBELJAK, 1929: Janko Glaser: Čas-kovač. *Dom in svet* 42/7, 218.
- France FILIPIČ, 1977: Moja srečanja z Jankom Glazerjem. *Glazerjev zbornik*. (Nova vrsta, 13). ČZN 48/1–2, 52–60.
- Alenka GLAZER, 1992: Marja Boršnik in Janko Glazer. *Individualni in generacijski ustvarjalni ritmi (ob 10-letnici Marje Boršnik)*. (Obdobja, 14). Ur. Tone Pretnar. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete. 153–160.
- Alenka GLAZER, 1993: K branju Glazerjeve poezije. Janko Glazer: *Pesmi*. Ur. Alenka Glazer. Maribor: Založba Obzorja. 289–349.
- Janko GLAZER, 1919: *Pohorske poti*. V Ljubljani. Zvezna tiskarna.
- Janko GLAZER, 1929. *Čas – kovač*. V Mariboru: Samozaložba.
- Janko GLAZER, 1929a: K Vidmarjevi oceni zbirke »Čas-kovač«. *Odmevi* 1/1, 101–102.
- Janko GLAZER, 1993: *Razprave – članki – ocene*. Izbral, uredil in opombe napisal Viktor Vrbnjak. Maribor: Založba Obzorja.
- Danilo GORINŠEK, 1929: Janko Glaser: Čas-kovač. *Slovenec* 57/124 (4. 6.), 5.
- Pavla HOČEVAR, 1929: Janko Glaser: Čas-kovač. *Ženski svet* 7/7, 219.
- Stanko JANEŽ, 1953: *Pregled zgodovine jugoslovanskih književnosti, 1. Slovenska književnost*. Maribor: Založba Obzorja. 422–424.
- Miran JARC, 1920: Janko Glaser: Pohorske poti. *Književni jug* 4, 202–203.
- Matjaž KMECL, 1996: *Mala literarna teorija*. 4. popravljena in dopolnjena izdaja. Ljubljana: Mihelač in Nešović.

- Manica KOMANOVA, 1929: Janko Glaser: Čas-kovač. *Gruda* 6/7–8, 173–176.
- M.(aks) KOVAČIČ, 1920: J. Glaser: Pohorske poti. *Zrnjel*/9 (18. 12.), 71.
- M.(aks) KOVAČIČ, 1929: Janko Glaser: Čas-kovač. *Mariborski večernik* 3/112 (18. 5), 8.
- Lino LEGIŠA, 1969: *Zgodovina slovenskega slovstva*, 6. Ljubljana: Slovenska matica.
- Anton OCVIRK, 1929: Janko Glaser: Čas-kovač. *Ljubljanski zvon* 49/11, 633.
- A.(nton) OSTERC, 1929: Janko Glaser: Čas-kovač. *Popotnik* 51/3–4, 127.
- Boris PATERNU, 1967: *Slovenska lirika 1945–65*. Ljubljana: Slovenska matica. 22–25.
- Maks PIRNAT, 1929: Janko Glaser: Čas-kovač. *Slovenski narod* 62/122 (1. 6.), 2.
- J.(ožef) P.(OGAČNIK), 1929: Janko Glaser: Čas-kovač. *Pesmi. Mladika* 10/9, 350.
- Jože POGAČNIK, 1993: Pesništvo Janka Glazerja. *Zbornik ob devetdesetletnici UKM in stoletnici rojstva Janka Glazerja (1893–1975)*. Ur. Bernard Rajh. Maribor: UKM. 114–132.
- S.(lavko) S.(AVINŠEK), 1919/20: Janko Glaser: Pohorske poti. *Zora* 22/1–3, 26–27.
- Anton SLODNJAK, 1934: *Pregled slovenskega slovstva*. Ljubljana: Akademsko založba.
- Anton SLODNJAK, 1958: *Geschichte der slowenischen Literatur*. Berlin: W. d. Gruyter & Co.
- Ciril STANI, 1977: Življenjepis Janka Glazerja. *Glazerjev zbornik*. (Nova vrsta, 13). ČZN 48/1–2, 5–12.
- M.(akso) ŠNUDERL, 1929: Janko Glaser: Čas-kovač. *Jutro* 10/120 (25. 5), 6.
- F.(ran) R.(OŠ), 1919: Glaser Janko: Pohorske poti. *Jugoslovanski učiteljski časnik* 1/5–6, 95.
- Josip VIDMAR, 1929: Janko Glaser: Čas-kovač. *Ljubljanski zvon* 49/8, 507–508.
- Josip VIDMAR, 1929: »Odmevu« gospoda Janka Glazerja. *Ljubljanski zvon* 49/11, 695–696.
- Franc ZADRAVEC, 1970: *Zgodovinska slovenskega slovstva*, 5. Maribor: Založba Obzorja.
- Franc ZADRAVEC, 1972: *Zgodovina slovenskega slovstva*, 6. Maribor: Založba Obzorja.
- Franc ZADRAVEC, 1999: *Slovenska književnost*, II. Ljubljana: DZS.
- Franc ZADRAVEC, 2008: Slovenska pokrajinska in domovinska pesem. *Sveta si, zemlja*. Ur. Franc Zadavec. Ljubljana: Prešernova družba. 15–61.
- Ivanka ŽMAVC - BARANOVA, 1954: *Bibliografija del Janka Glazerja*. Maribor: Mariborska podružnica Zgodovinskega društva.

Summary

VIEWS ON GLAZER'S POETRY

Janko Glazer published three poetry collections during his lifetime — *Pohorske poti* (1919), *Čas-kovač* (1929), and *Ob jesenskem ekvinokciju* (1946) — as well as two selected collections, *Pesmi in napis* (1953) and *Pohorje* (1968). The first extensive study of his poetry was written by Marja Boršnik, who, based on her theory of creative rhythms, identified ten-year

developmental shifts in his work, a view the poet himself regarded with some reservation. For a long time, Glazer was considered merely an imitator of Oton Župančič and a regional poet of the Pohorje area. This interpretation began to change only in the decades after World War II through studies by critics such as Boris Paternu, Franc Zadavec, Jože Pogačnik, and Alenka Glazer. Paternu argued that already in his first collection Glazer moved away from neo-romantic melancholy and Župančič's stylistic influence toward his own poetics. His poetry focused more on earthly reality, emotional balance, and a clear, concrete expression, while still preserving neo-romantic musicality. Critics such as Ivan Albreht emphasized the originality of Glazer's poetry. Nevertheless, early criticism often accused him of imitating Župančič, although this applied mainly to a few early poems. Glazer developed a distinct poetic style characterized by a realistic worldview, the concise speech of the Pohorje people, and poetry rooted in concrete experiences and feelings. His style also deliberately contrasted with the ornate and rhetorically rich language typical of Župančič's poetry. While reviews of his first collection were largely positive, reactions to his second collection were more mixed. Particularly influential were the negative reviews by respected critics Josip Vidmar and Anton Ocvirk, which unfairly affected Glazer's reputation and contributed to his absence from major Slovenian literary journals, even though he continued writing poetry until the end of his life.